

9.2.2026

Asiantuntijalausunto

Asia: HE 131/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunta tiistai 10.02.2026 klo 10.20 / HE 131/2025 vp /
Asiantuntijapyyntö

Dosentti, tutkimuspäällikkö Tuuli Pitkänen, Nuorisotutkimusseura ry

Kiitän mahdollisuudesta toimia asiantuntijana koskien luonnosta hallituksen esityksestä laiksi alkoholilain muuttamisesta. Esityksen mukaan alkoholilakia muutettaisiin siten, että mahdollistettaisiin alkoholijuomien verkkokauppa ja muut jakeluun ja noutoon perustuvat vähittäismyyntikonseptit kuten toimitus, ikärajavaltvonta turvaten. Lakiin lisättäisiin rajat ylittävää etämyyntiä koskevat säännökset ja markkinointia koskevat säännökset.

1. Muutosehdotukset ristiriidassa alkoholilain tarkoituksen kanssa

Lausuntopyynnössä todetaan, että hallituksen esityksen tavoitteena on toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman toimeenpanoa. Lausunnon kohteena olevan hallituksen esityksen tavoitteena on luoda edellytyksiä kotimarkkinoiden kasvulle sekä suomalaisten vapauden lisääntymiselle. Hallitus toteuttaa alkoholilain uudistusta useassa toisistaan irrallisessa osassa.

Alkoholilain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi. Nyt lausuntokierroksella oleva esitys ei edistä lain tavoitetta, sillä alkoholin saatavuuden parantaminen tulee lisäämään alkoholin kulutusta. Alkoholin haitat ovat Suomessa merkittävät ja kustannukset suuret, mutta saatavuus tai alkoholin korkea hinta eivät ole merkittäviä yhteiskunnallisia ongelmia. Alkoholi

ei ole peruselintarvike tai kulutustuote, jota tulisi saada helpommin, tai jonka käyttöä olisi ylläpidettävä tai edistettävä yhteiskunnan toimesta. Alkoholihaittojen takia kulutuksen lisäämiseen pyrkivät toimet ja voitontavoittelu eivät ole eettisesti perusteltuja. Suomessa on pitkällä aika välillä kehitetty toimivia käytäntöjä, joiden nopealla purkamisella olisi pitkäaikaisia ja monitahoisia vaikutuksia. Alkoholin vähittäismyynnin yksinoikeusjärjestelmä ja markkinoinnin rajoitukset ovat tehokkaita keinoja ennaltaehkäistä ja vähentää alkoholin kulutusta ja haittoja kansalaisten keskuudessa.

2. Annetuissa lausunnoissa esitetyt perustelut ja ehdotukset tulisi analysoida yhteiskunnan näkökulmasta

Lakiehdotukseen pyydettiin lausuntoja kesälomakaudella (31.7.2025 mennessä). Ajankohdasta huolimatta lausuntoja tuli 96 kappaletta. Monessa lausunnossa viitattiin myös Alkoholilain uudistamisen aiempiin vaiheisiin liittyviin lausuntoihin muutosehdotusten ongelmista ja riskeistä yhteiskunnan kannalta. Vastuullisten ammattilaisten tekemät lausunnot perustuvat sekä käytännön kokemukseen että tutkittuun tietoon, ja monissa lausunnoissa on erittäin asiantuntevasti tuotu esiin lakiehdotuksen todennäköisiä vaikutuksia yhteiskuntaan ja sen jäseniin. Lausunnoissa on osoitettu ristiriitoja ja ongelmia, joita lakiehdotuksen toteuttaminen aiheuttaisi sekä esitetty yhteiskunnan kannalta relevantteja korjausehdotuksia, mikäli lakia uudistettaisiin.

Alkoholilain uudistamiseen eri vaiheissa annettuja lausuntoja olisi nyt syytä analysoida perusteellisesti. Niiden pohjalta olisi mahdollista katsoa kokonaisuutta ja kustannusvaikutuksia sekä aloittaa vaikutusten tarkasteleminen tarpeellisista näkökulmista. Näin kalliita ja pitkävaikutteisia uudistuksia ei tulisi tehdä nopeasti ja ilman huolellista vaikutusten arviointia.

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry on 4.7.2025 päivätyssä monipuolisessa lausunnossaan nostanut esille monet keskeiset ristiriidat ja ongelmat sekä esittänyt perusteluja ja vaihtoehtoja. Pyydän paneutumaan tuohon lausuntoon. Lausunto ei toista EHYT ry:n lausunnossa mainittuja asioita, vaan pyrkii täydentämään ja selventämään joitakin asioita erityisesti lasten ja nuorten näkökulmasta.

Yhteiskunnallisten vaikutusten näkökulmasta paneutumisen arvoisia lausuntoja mainittakoon useiden joukosta myös mm. seuraavat: Mieli ry: HUS, Ehkäisen päihdetyön päihdeasiamiestoiminta, Opetushallitus, Ehkäisevän päihdetyön verkosto, Lastensuojelun Keskusliitto, Ensi- ja turvakotien liitto ry ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
Linkki lausuntoihin:

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=64797547-0655-45b9-9e0f-cb816cb21fbe>

EHYTin lausunnon loppuyhteenveto:

” Ehdotettu alkoholilain muutos sisältää useita riskejä kansanterveyden näkökulmasta. Alkoholin saatavuuden ja markkinoinnin laajentaminen heikentävät väestön suojaa

alkoholihaitoilta. Haitat kohdistuvat erityisesti riskiryhmiin: lapsiin, nuoriin, riskikuluttajiin, yksineläviin ja ikääntyneisiin.

Samalla esitys uhkaa johtaa vältettävissä olevien kustannusten kasvuun julkisessa terveydenhuollossa, sosiaalipalveluissa, poliisi- ja pelastustoimessa sekä työelämässä. Näistä syistä esitys on ristiriidassa alkoholilain perusperiaatteen kanssa, jonka mukaan sääntelyn tavoitteena on ehkäistä ja vähentää alkoholin kulutuksesta aiheutuvia haittoja.

Ehdotettua lakimuutosta ei tule hyväksyä. Mikäli muutoksia edistetään, niihin tulee liittää selkeästi rajattuja ehtoja, erityisesti saatavuuden ja markkinoinnin osalta, sekä toteuttaa ne vaiheittain, vaikutuksia seuraten. Ulkomailta tapahtuva etämyynti on välttämätöntä rajata enintään 8 %:n vahvuisiin käymisteitse valmistettuihin ja enintään 5,5 %:iin muihin alkoholijuomiin.”

3. Vapauteen liittyy vastuu

Alkoholinkäyttö ei ole vain oma asia. Tavoitteena mainittua suomalaisten vapauden lisääntymistä tulisi tarkastella analyttisesti. Yhden henkilön vapauden kokemus voi aiheuttaa vastakkaisia tunteita toiselle ihmiselle. On olemassa paljon tutkimusta ja tietoa siitä, miten alkoholin käytöstä aiheutuvat haitat vaikuttavat lähipiiriin terveyteen ja elämään yleensä. Lisäksi alkoholihaitat vaikuttavat monilla yhteiskunnan osa-alueilla kuten työelämässä ja liikenteessä. Aiheutuvat kustannukset vaikuttavat kaikkiin veronmaksajiin. Alkoholi ei ole tavanomainen kulutustuote, minkä vuoksi myös alkoholipolitiikkaa tulee tarkastella ensisijaisesti sosiaali- ja terveyspolitiikan reunaehdoista käsin.

Lainsäädännössä tulee ottaa huomioon, että kaikilla ihmisillä ei ole samanlaisia voimavaroja hallita omaa alkoholinkäyttöään. Mm. sosioekonomiset ja kasvuolosuhteisiin liittyvät asiat vaikuttavat. On syytä ottaa huomioon ihmiset, joille alkoholin käytön hallitseminen on vaikeaa sekä ne, jotka ovat toipumassa alkoholiongelmasta. Saatavuuden lisääminen ja markkinointi vaikeuttavat olennaisesti hoitoa ja toipumista sekä läheisten mahdollisuuksia tukea toipuvaa. Vastuullinen alkoholipolitiikka vaatii erilaisuuden huomioon ottamista ja vaikutusten arviointia.

4. Lapset eivät voi valita vanhempiaan

Alkoholipolitiikan keskeinen tavoite tulee olla erityisesti lasten ja nuorten suojaaminen suorilta ja välillisiltä alkoholihaitoilta. Päihteillä on monin tavoin erittäin haitallisia välittömiä ja välillisiä vaikutuksia lapsen terveyteen ja hyvinvointiin. Vanhemman alkoholin väärinkäyttö ja siihen liittyvä väkivaltaisuus ovat yleisiä syitä lapsen huostaanotolle.

Vanhempien runsaalla alkoholinkäytöllä on pitkäaikaista vaikutusta lasten elämään. Alkoholin käyttötavoilla ja niiden seurauksilla on paljon merkitystä perheen kannalta. Vaikutusta voi olla terveyden lisäksi sosiaaliseen ympäristöön, talouteen ja lastensuojelun tarpeeseen jne. Lakiehdotus lisäisi saatavuutta, kannustaisi kotona juomiseen, väkevämpien käyttöön ja mahdollistaisi pitemmät juomisen jaksot.

Hedelmällisessä iässä olevien naisten alkoholinkäyttö on Suomessa nykyisin yleistä. Naisten alkoholinkäytön pitkäaikaisvaikutuksista on tietoa, mutta siitä puhutaan vähän. Alkoholinkäytöstä puhuminen herättää usein tunteita, myös syyllisyyttä ja häpeää, ja siksi asioita ei moneisti nosteta keskusteluun. Vaurioituminen sikiövaiheessa seuraa lasta koko loppuelämän. On olemassa tutkimustietoa myös äidin päihteiden käytöstä ja lapsen oireilusta kouluiässä mm. oppimis-, ADHD-, mielenterveyshäiriöt. Lisäksi alkoholinkäytöstä aiheutuneet muut kuten lähisuhdeväkivalta, piittaamattomuus, kaltoinkohtelu, ravintovajeet, ristiriitaiset ihmissuhteet voivat vaikuttaa mm. lapsen sosiaaliseen oppimiseen, tunne-elämän kehitykseen, nuoren omiin ihmissuhteisiin yms..

Perustuslain 19 §:n 3 momentti toteaa: ”Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.” Suomi on ratifioinut YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen, jonka 3 artikla toteaa: ”Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.” Lapsen oikeuksien sopimuksen 19 artikla toteaa: ”Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.”

Lapsen oikeuksiin ja Perustuslakiin liittyviä kysymyksiä on käsitelty perusteellisesti kohdassa 2. *Annetuissa lausunnoissa esitetyt perustelut ja ehdotukset tulisi analysoida yhteiskunnan näkökulmasta.* Kannustan tutustumaan näihin lausuntoihin.

5. Verkkomainonnan salliminen iskisi nuoriin ja haavoittuvassa asemassa oleviin

Alkoholin markkinoinnin vapauttamisella olisi paljon vaikutusta asennemaailmaan, käytötapoihin ja haittoihin. Markkinointi normalisoisi sekä käyttöä yleensä, että ehdotetuna muutoksena myös väkevien alkoholijuomien.

Markkinoinnin seurauksena erittäin suuressa riskissä ovat lasten, nuorten ja nuorten aikuisten lisäksi ne, joilla on vaikeuksia hallita omaa alkoholin käyttöään tai jotka ovat toipumassa päihdeongelmasta. Markkinointia ei pidä voida kohdistaa esim. niihin, joilla on tiettyjä aiempia ostoja. Markkinointi sekä nettimyynti vaikeuttaisivat sitä, että lähiympäristö voisi tukea alkoholinkäytön hillitsemistä.

Markkinointia todennäköisesti kohdistettaisiin uusiin ryhmiin, erityisesti nuoriin. Tuottajat kehitettäisivät nuorille suunnattuja myyviä trendejä ja tuotteita. Tavoitteena olisi saada ihmiset ostamaan ja käyttämään alkoholia, vaikka markkinoija tietää terveysriskit ja mahdolliset muut haittavaikutukset. Mainosten toistamisella saataisiin tehoa. Mainostekniikkoja ja markkinointitapoja on paljon tutkittu ja kehitetty niin, että tiedetään, miten ihminen saadaan kokeilemaan, sortumaan tai koukkuun.

Nuoruusikä on herkkä vaihe, jolloin sosiaalisilla suhteilla on paljon merkitystä, mikä vaikuttaa myös alttiuteen seurata trendejä. Nuoret kokeilevat asioita. Varhain aloitettu alkoholinkäyttö lisää alkoholin ongelmakäytön riskiä aikuisuudessa. Nuorten alkoholinkäyttö tavoilla on pysyvyyttä pitkälle aikuisuuteen.

Viime aikoina on nostettu esiin älypuhelinien kieltämistä lapsilta ja nuorilta (siis tiettyjen ryhmien vapauden rajoittamista). Yksilöihin kohdistuvat kiellot eivät ole ongelmattomia ja niitä on vaikea valvoa. Yhteiskunnan olisi syytä panostaa vastuullisuuteen sisältöjen ja alustojen kehittämisessä sekä markkinoinnin valvontaan.

6. Käy kuin nikotiinipusseille

Suomessa on esimerkkejä nopeista uudistuksista, joista on aiheutunut hankaluuksia ja kustannuksia, kuten nikotiinipussien myynnin salliminen. Suomalaisten ja erityisesti nuorten tupakointi oli vähentynyt olennaisesti pitkäjänteisen ennaltaehkäisevän työn myötä. Suuryrityksissä huolestuttiin myynnin vähenemisestä ja kehitettiin uusi tuote, joka on voimakkaasti addiktoiva, jota voi käyttää huomaamattomasti 24/7 ja johon on saatavissa trendikkäitä makuja. Riskit tiedettiin, mutta Suomessa tuote otettiin myyntiin päivittäistavarakauppoihin yli 18-vuotiaille. Nuorten keskuudessa nikotiinipussien käyttö on nyt räjähtänyt. Lisäksi on hankalia lieveilmiöitä kuten katukauppa alaikäisille. Yhteiskunnalle edessä on isot terveyslaskut, jotka kasvavat pitkällä aika välillä. Tilanteen korjaaminen vie vuosia, vaikka tuotteet kielletäisiin.

Väkevien juomien verkkomarkkinoinnissa sekä etämyynnin sallimisessa on samalla tavalla isot riskit. Nyt olisi syytä pysähtyä, laskea kustannuksia sekä tehdä vaikutustenarviot, vähintään lasten, nuorten ja nuorten aikuisten osalta.

7. Käyttö lisääntyy ja valvonta vaikeuu

Lakimuutos helpottaisi kaikkien, mutta erityisesti lasten ja nuorten alkoholituotteiden saatavuutta ja alaikäisten alkoholin käytön valvonta vaikeutuisi. Läheisten olisi nyt esitetyn lain myötä entistä vaikeampi valvoa alaikäisten alkoholin kulutusta.

Suomalainen juomakulttuuri on perinteisesti humalahakuista, mihin on monia syitä. Alkoholin tuominen kotiin lisää käyttämistä kotona ja voi pitkittää juomista. Etäkuljetusten aikaväli 9-21 ei vaikuta asiaan riittävästi. Alkoholin nauttiminen aloitetaan usein jo hyvissä ajoin ja nauttiminen vähentää arvostelukykyä, joten kello 21 mennessä lisää ehtii tilata. Ostettua alkoholia voi nauttia aamuun saakka.

Pyydän tutustumaan kohdassa 2. mainittuihin lausuntoihin, joissa on asiantuntevasti käsitelty monia ongelmia koskien toimituksia (toimittajan, palauttamisen ja vastuun näkökulmat), ikäraja-valvonnan noudattamisen vaikeutta, vahvan tunnistautumisen tarvetta, rangaistusmaksujen pienuutta, alkoholin toimittajien turvallisuutta (esim. väkivaltaiset vastaanottajat), nuorten tekemät tilaukset jne.

8. Kustannusvaikutukset

Lakiehdotuksella ei perustelujen mukaan arvioida olevan suuria taloudellisia vaikutuksia (s. 42), mutta alkoholista arvellaan tulevan sosiaali- ja terveydenhuollolle merkittävä kuormitus.

Käsitykseni mukaan lakiuudistuksesta hyötyisivät ennen kaikkea :1) pieni joukko elinkeinonharjoittajia, sikäli kuin se parantaisi Suomeen sijoittuneiden alkoholielinkeinojen toimijoiden kilpailukykyä ja vientimahdollisuuksia. 2) Joukko ihmisiä, joille alkoholituotteiden hankkiminen ja varastointi on vaivalloista, sikäli kuin heidän alkoholien käyttönsä lisääntyisi ja he kokisivat vapautta ("Tavoitteena on luoda edellytyksiä kotimarkkinoiden kasvulle sekä suomalaisten vapauden lisääntymiselle." 3) Ennen kaikkea hyötyjinä olisivat ulkomaalaiset toimijat, alkoholintuottajat ja myyjät. Verkkomainonnasta lisäksi kansainväliset alustojen ylläpitäjät sekä markkinoijat

Olisi syytä tarkastella lakimuutoksen kustannusvaikutuksia suomalaisen yhteiskunnan kannalta. Kustannuslaskelmissa tulee huomioida lakimuutoksesta seuraavat haitat ja niihin liittyvä kustannusten kasvu. Tällaiset kustannukset kohdistuisivat erityisesti jo valmiiksi kuormittuneisiin ja kustannusten kanssa kamppaileviin hyvinvointialueisiin, mielenterveystyöhön ja päihdehoitoon.

Alkoholia ei tule tarkastella ensi sijassa kilpailu- ja elinkeinopoliittikkana, jossa alkoholia tuottavien ja myyvien kaupallisten toimijoiden voittomarginaalit pyritään maksimoimaan yhteiskunnalle koituvista laajoista sekä täysin kiistattomista haitoista huolimatta.

9. Tarvitaan lain kokonaisvaltaista tarkastelua ja perusteellista vaikutusten arviointia

Lain valmistelun pilkkominen useampaan lakialoitteeseen on estänyt Alkoholilain kokonaisuuden arvioimisen, vaikka kuten muutosehdotusten perusteluissa on esitetty, kielteiset vaikutukset lapsiin ja nuoriin ovat olleet tiedossa.

Nyt olisi tärkeä pysähtyä tekemään huolelliset kustannusten ja vaikutusten arvioinnit erityisesti lasten ja nuorten sekä päihdeongelmasta toipuvien sekä läheisten päihdehaitoista kärsivien osalta. Koska alkoholilain uudistuksella on merkittäviä vaikutuksia lasten ja perheiden arkeen, tulee alkoholilain kokonaisuuden sekä yksittäisten osioiden osalta tehdä kattava lapsivaikutusten arviointi. Lisäksi nuorisolain (1285/2016) perusteella nuoria koskevassa lakiesityksessä tulisi myös kuulla nuoria itseään.

Dosentti, tutkimuspäällikkö Tuuli Pitkänen
Nuorisotutkimusseura

Katso myös: Nuorisotutkimusseuran Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta 23.11.2023. <https://nuorisotutkimus.fi/lausunto-luonnokseen-hallituksen-esitykseksi-laiksi-alkoholilain-muuttamisesta/>